

порядку – кубічні сплайни. Звичайно, кубічна сплайн-функція для кожного відрізка $[x_i, x_{i+1}]$ зміни x записується у вигляді

$$f_i(x) = \frac{1}{6h_i} m_i (x_{i+1} - x)^3 + m_{i+1} (x - x_i)^3 + \frac{1}{h_i} \left[\left(y_i - \frac{m_i h_i^2}{6} \right) (x_{i+1} - x) + \left(y_{i+1} - \frac{m_{i+1} h_i^2}{6} \right) (x - x_i) \right], \quad (1)$$

де $h_i = (x_{i+1} - x_i)$, $f_i(x) = y'(x)$, $m_i = f_i''(x_i)$, $i = 1, 2, \dots, n$ (n – число вузлів).

За відомих x_i, y_i та m_i ця формула задає сплайн-апроксимацію, що призводить до системи лінійних рівнянь, з яких знаходиться m_i :

$$h_i m_i + 2(h_i + h_{i+1})m_{i+1} + h_{i+1} m_{i+2} = 6 \left(\frac{y_{i+2} - y_{i+1}}{h_{i+1}} - \frac{y_{i+1} - y_i}{h_i} \right).$$

Процедура SPLAIN у складі програмного комплексу кількісного прогнозування для $n=N$ значень та y_i обчислює за даним алгоритмом коефіцієнти $m_i = f_i''(x_i)$ нормального кубічного сплайна та при $x \in [x_1, x_n]$ забезпечує інтерполяцію за допомогою описаної вище сплайн-функції. Якщо $x < x_1$, то виконується лінійна екстраполяція за формулою

$$f(x) = y_1 - ((x_2 - x_1) m_2 / 6 + (y_2 - y_1) / (x_2 - x_1)) (x - x_1), \quad (2)$$

а при $x > x_n$ – екстраполяція за формулою

$$f(x) = y_n + ((x_n - x_{n-1}) m_{n-1} / 6 + (y_n - y_{n-1}) / (x_n - x_{n-1})) (x - x_n). \quad (3)$$

При екстраполяції передбачається, що нахил лінійної ділянки $f(x)$ рівний першій похідній сплайн-функції в точці (x_1, y_1) для $x < x_1$ і в точці (x_n, y_n) при $x > x_n$.

Хоча сплайн-інтерполяція може здійснюватись при змінному кроці $h_i = x_{i+1} - x_i$, значна зміна h_i ($h_{i \max} / h_{i \min} > 4$) недоцільна, адже в цьому випадку погрішність сплайн-інтерполяції помітно зростає, тобто переваги її втрачаються. Вказане обмеження на величину кроку повністю відповідає річним і кварталним відлікам часу в межах релевантного діапазону.

У зв'язку з цим, результати розрахунків кубічних сплайн-функцій для всіх відрізків часу, поквартальної сплайн-інтерполяції для кожного року і, нарешті, лінійної сплайн-екстраполяції (прогнозу) представлені в графічних інтерпретаціях, які виконано в обчислювальному середовищі пакету MathCad. Ці результати розрахункових процедур показують, що кубічні сплайн-функції на кожній ділянці апроксимації ідентичні досліджуваним не тільки у вузлових, але і в будь-яких проміжних точках релевантного спектру.

Аналіз прогнозу контрольного року в управлінському обліковому моделюванні свідчить, що кубічні сплайн-функції забезпечують також найбільшу адекватність наближення і у зовнішніх зонах.

Звідси витікає, у що конкурентному просторі кризових явищ в економіці саме даний метод інтерполяції-екстраполяції є найпереважнішим у задачах прогнозування.

І.Б. Чернікова, канд. екон. наук, проф. (ХДУХТ, Харків)

К.О. Рижкова, студ. (ХДУХТ, Харків)

ПРО ПРИБУТОК У СТРАТЕГІЇ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні, центральним показником фінансово-господарської діяльності усіх галузей економіки виступає прибуток, як кінцевий результат успішного функціонування.

У цьому зв'язку, прагнення до максимізації прибутку виступає як вища стратегічна мета діяльності ринкових структур господарювання і тому, ми розглядаємо це прагнення як цільовий критерій при деяких додаткових обставинах, що може бути заданий як одна з умов підтримки рівноваги підприємства у ринковому просторі конкурентного середовища.

В економічному науковому просторі в різні періоди розвитку категорія прибутку була об'єктом глибокого вивчення. Однак, до сьогодення часу просліджується практична відсутність єдиної точки зору про сутність даної категорії, оскільки у наукових дослідженнях теоретиків-економістів існують різні точки зору на раціональне поле прибутку — його роль, походження і функції в управлінні діяльністю.

Поряд з модернізацією старих теорій прибутку сучасні автори висунули ряд нових. Однією з них є «концепція революції в доходах». Американські економісти Д. Голдбрейс, А. Берлі і Е. Хансен вважають: розвиток корпоративної власності віддаляє підприємців від керівництва господарством, адже, при цьому, управління передається найманим менеджерам. У зв'язку з цим, змінюється мета підприємництва, тобто рушійною силою виробництва стає не прибуток сам по собі, а задоволення потреб усього суспільства в цілому. Це приводить до вирівнювання доходів різних сфер населення, реформування єдності інтересів і, як наслідок, до класової гармонії між працівниками і підприємцями.

Варто погодитися з думкою українського автора І.О. Бланка, відповідно до якої прибуток виступає як найбільш проста й одночасно найбільш складна категорія ринкової економіки. Простота цієї категорії визначається тим, що вона є стержнем і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців за умов конкуренції. У той же час її складність визначається різноманіттям сутнісних сторін, що вона відбиває, а також різноманіттям видів, у яких виступає. Сутність прибутку з погляду її основних характеристик, І.А. Бланк розглядає як: форму доходу підприємця, що здійснює конкретний вид підприємницької діяльності; форму доходу підприємця, який вклав свій капітал з метою досягнення комерційного успіху; форму, яка не гарантує дохід підприємцю, що вклав свій капітал у той або інший вид бізнесу, оскільки це – результат тільки вмілого та успішного здійснення цього бізнесу; форму, яка характеризує не весь дохід, отриманий в процесі підприємницької діяльності, а тільки ту частину доходу, що «очищена» від понесених витрат на здійснення цієї діяльності.

Дослідивши різні наукові підходи до визначення сутності прибутку, можна стверджувати, що, прибуток, як економічна категорія, представляє собою абстракцію, теоретичне обґрунтування, оскільки економіка зародилася на основі бажання усвідомити принципи роботи господарського механізму.

Отже, перш ніж вивести власне трактування сутності прибутку за існуючих соціально-економічних умов невизначеності, слід зазначити, що фінансовий результат успішної діяльності, все ж таки, є специфічною категорією розподільчих відносин, суть якої визначається як усією економічною системою (макрорівень), так і економічною поведінкою окремого підприємства (мікрорівень). Стратегічність економічних концепцій стосовно економічної природи та функцій прибутку свідчить лише про складність та суперечливість самого процесу формування прибутку та його теоретичного обґрунтування. Для практичного ж застосування необхідна інтерпретація цієї категорії, що розглядається прикладними економічними науками, до яких відноситься бухгалтерський облік як інформаційна система управління.

Вищевикладене дає нам змогу зробити висновок, що прибуток в сучасному аспекті розвитку економічних відносин являє собою виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, який характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та представляє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності.

Таким чином, для досягнення головної стратегічної мети діяльності – можливого отримання максимального прибутку, важливо знати всі способи ефективного використання і управління фінансовими ресурсами, які знаходяться в інформаційній системі сучасних організаційних структур господарювання.

Г.Л. Чміль, асп. (ХДУХТ, Харків)

КАПІТАЛ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Наявність великої кількості конкурентів і складної економічної та політичної ситуації в кожній країні світу, і в Україні зокрема, актуалізує дослідження капіталу, як економічної категорії. Чітке зрозуміння сутності капіталу, як категорії ринкової економіки здатне сформулювати низку конкурентних переваг для кожного суб'єкта підприємницької діяльності.

Термін “капітал” походить від латинського “capitalis” – головний, основний, дуже важливий і німецького “kapital” – основне майно.

Сутності капіталу присвячені наукові праці багатьох вчених економістів, значний вклад серед яких здійснили представники різних економічних шкіл минулого та сучасності, такі як: Т. Мен, А. Монкретьєн, Г. Скаруффі, Ф. Кене, А. Тюрго, В. Мірабо, Д. Норе, А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. С. Мілль, Й. Шумпетер, А. Маршал, К. Маркс, Дж.М. Кейнс, В.Д. Базилевич, В.М. Лісовицький.

Вперше звернув увагу на категорію капіталу і спробував дати її науковий аналіз Франсуа Кене. Він під капіталом розумів сукупність засобів (авансів), використовуваних у виробництві для створення чистого прибутку. Кене стверджував, що різні частини капіталу виконують свої функції неоднаково. Одна частина – первісні аванси – функціонують у процесі виробництва тривалий час, не покидаючи його, інша – “щорічні аванси” – вимагає постійного поновлення. Тим самим було покладено початок структурного аналізу капіталу, розподілу його на основний і оборотний.

Однак А. Сміт, визначав капітал як частину запасів, від яких певна особа очікує отримати прибуток; трактував як продуктивний увесь суспільний капітал. Водночас, він вважав, що капітал не існував за умов раннього примітивного суспільства і з'явився у результаті первісного нагромадження, яке вчений пов'язував виключно із працелюбністю та бережливістю окремих індивідів. Сміт продовжив після Ф. Кене розподіл